

Mot in de tuin

Tekst en foto's: Jan Jaap Boehlé

Overdag genieten we van de bloemenpracht en de bezoekende insecten. Voor veel tuinliefhebbers zijn dagvlinders favoriet: fraaie kleuren en geen gesteeek. Naast de dagvlinders heb je ook motten of nachtvlinders. Deze hebben de reputatie van grauwe 'assepoesters'. In praktijk zitten er heel wat fraaie vlinders bij, die de beautycontest zo kunnen doorstaan.

Wat is nu het grootste verschil tussen dagvlinders en motten? Het meest in het oog lopende verschil zijn de antennes of voelsprietten. Bij dagvlinders hebben de antennes aan het eind een verdikking in de vorm van een knop. Moten hebben sprietvormige antennes zonder verdikking aan het eind, soms zijn ze

waaivormig. Een ander goed onderscheid is dat dagvlinders in rust hun vleugels dichtklappen terwijl nachtvlinders ze plat uitspreiden of dakpansgewijs over elkaar leggen..

Motten worden weer onderverdeeld in micromotten en macromotten. Het onderscheid tussen deze twee groepen is niet altijd even logisch, daar de grootte niet doorslaggevend is. Een verschil is dat de micromotten vaak aan het begin van de antenne een verdikking hebben. Wanneer ze zitten hebben ze de antennes over het borststuk heen liggend terwijl de macro's ze onder de vleugels houden. De micromotten hebben verder vrij lange poten met lange sporen. Opvallend bij de vleugels is dat deze vaak zeer lange

franje aan de achterkant hebben. Bij de vedermotten zijn al deze eigenschappen mooi zichtbaar.

Net als dagvlinders hebben de meeste motten een roltong. Uitgerold is deze vrij lang, zeker in vergelijking met zweefvliegen, bijen en hommels. Zij kunnen daardoor goed bij de nectar van bloemen met een lange dunne kroonbuis komen. Je ziet ze veel op kamperfoelie, vlinderstruik, vlambloem, tabak, allerlei lipbloemigen, kruiskruid, koninginnekruid, rode spoorbloem, fuchsia's en klimop.

Behalve op nectar zijn ze ook gek op rijp en rottend fruit, op wondvocht van bomen, je kunt ze zelfs op mest en op dode beesten vinden. Ze drinken op vochtige plaatsen. Ik

Het zien van een kolibrievlinder (links op de foto) behoort tot de hoogtepunten van de vlinderwaarneming. Deze soort behoort tot de pijlstaartvlinders. Deze vlinder staat stil in de lucht, als een kolibrie, voor een bloem waar hij de nectar met zijn lange tong uit zuigt, om vervolgens naar de volgende te vliegen. Het zijn trekvlinders die ieder jaar vanaf het mediterrane gebied noordwaarts trekken, tot in Noorwegen toe. Ze zijn zowel overdag als 's nachts actief. Ik heb ze wel op kleeftkruid zien fourageren maar ook op vlammbloem, bergamot en andere planten.

heb wel foto's gezien waarop motten uit een wijnglas snoepen. Een Gronings woord voor mot is 'roomsoeper' of roomlikker. U bent gewaar-schuwd.

Motten hebben de zelfde levens-cyclus als vlinders. De rupsen zijn ware vreetmachines. De meeste eten bladeren, maar er zijn ook soorten die bloemen, vruchten of wortels eten, soms zelfs hout (zoals de wilgenhoutrups). Rupsen vervellen tijdens hun groei vier keer voordat ze verpoppen. Vaak verlaten ze hiervoor de waardplant om zich in

Berkenstippelspanner

de grond of in de strooisellaag te verpoppen, anderen blijven op de waardplant door zich aan een blad te bevestigen of tussen de bast, in de stengel of in het hout een plekje te zoeken. De meeste soorten hebben meerdere waardplanten. Op berk, eik, wilg, braam, meidoorn en sleedoorn komen tientallen soorten voor. Op vaste planten komen over het algemeen enkele soorten voor.

Planten zijn naast voedselbron ook belangrijk als schuil- en rustplaats. Veel motten zitten onder of tussen de bladen van struiken. Grasmotten verstoppen zich achter grastengels. Klimop en braam zijn wat dit betreft ook belangrijke planten.

Nadat de mot uit de pop is gekomen, zijn vleugels heeft ontvouwen en is opgedroogd wordt er al vrij snel aan voorplanten gedacht. Manetjes worden gelokt door sexlofstoffen of feromonen. Die nemen ze waar met hun zeer gevoelige antennes. Deze zijn bij diverse soorten veervormig. Door deze oppervlaktevergroting kunnen ze nog beter waarnemen, soms kilometers ver. Na de paring worden de eitjes gelegd op of bij de waardplant en kan het proces opnieuw beginnen.

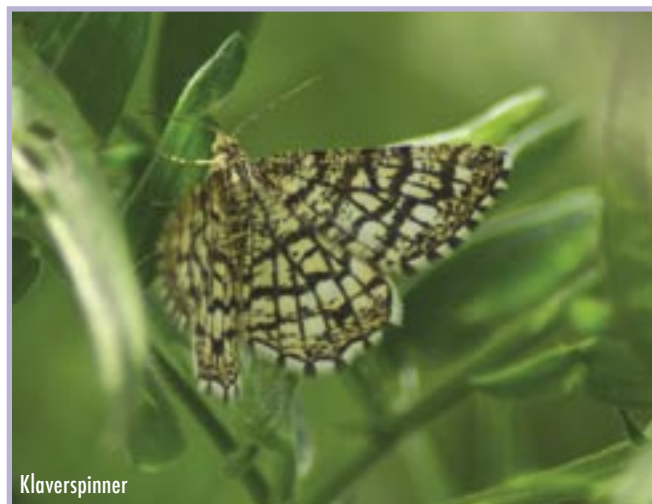

Duizendbladvedermot

Op de volgende plantensoorten komen de meeste rupsen voor (vaak rond de tien, met een enkele uitschieter naar boven): gras-sen, paardebloem, bedstro, klaver, zuring, struikhei, kamperfoelie, varkensgras, brandnetel, weegbree, riet, rolklaver en wilgenroosje. Er zijn natuurlijk ook motten die zich aan een soort binden. Zo vindt je de rupsen van vlasbekuiltje alleen op vlas-bekje, kuifvlinders op toortsen en diverse spanners alleen op walstro.

Een aantal motten is overdag actief en kun je in de tuin tegenkomen als ze uitrusten, aan het foerageren zijn, of wanneer ze verstoord worden en wegvliegen. Een slordige honderd soorten zijn overdag te zien.

Dagactieve motten moeten zich net als dagvlinders opwarmen in de zon. Een mooie warme dag, met niet te veel wind is ideaal om op zoek te gaan. 's Ochtends voordat het echt warm wordt is een goed moment om een ronde te maken net als in de namiddag of avond wanneer het afkoelt. 's Ochtends kom je ze tegen op plaatsen waar 's nachts een lamp heeft gebrand. Kijk ook eens op boomstammen.

Sommige soorten zie je als ze foerageren of zich van grasspriet naar grasspriet verplaatsen, andere moet je 'opschrikken'. Vaak doe je dit onbewust als je aan het werk bent, maar ook het onder takken tikken met een voorwerp of hiermee door de planten gaan is een beproefde methode om ze op te jagen. Een aantal soorten zie je zo, maar voor veel soorten is enige oefening in het observeren handig. Motten zijn in vergelijking met dagvlinders veel schuwer en hebben snel de neiging er vandoor te gaan. Door goed te kijken zie je waar ze neerstrijken. Nu hebben veel motten de gewoonte om zich onder een blad te verstoppen. Wanneer dat het geval is geef je een zacht tikje aan dat blad en volg je de mot weer. Meestal gaat hij na een keer of drie wel zo zitten dat je hem goed kan bekijken.

Al lopend door de hogere vegetatie van de tuin zien we kleine vlindertjes voor ons uitvliegen, na enkele meters verstoppen ze zich achter een grasspriet. Dit zijn grasmotjes, ze hebben een lange, smalle bouw en zijn zo rond de een tot twee cm groot. Op het eerste gezicht lijken ze wat saai, maar er zitten heel fraai

getekende en gekleurde soorten tussen. Zodra je dichterbij komt vliegen ze op om zich opnieuw te verstoppen. Ze rusten op stengels in verticale houding met de kop omhoog.

Dichter bij de vijver vliegen kleine witte motjes. Ze gaan soms op een stengel zitten of half onder een bloem of blad. Het zijn kroosvlindertjes. De rupsen eten kroos. De rups spint kroosbladeren aaneen tot een huisje, hierin zit lucht. Ze leven vlak onder het wateroppervlak. Op de bloemen vliegt nog een klein motje, het muntmotje, ik zie ze vrij veel. Ze zijn bruinpaars met wat gele vlekken. Ze komen voor op munt, dovenetel en andere lipbloemigen al zie ik ze ook wel op composieten. Uit een groep hoge planten vlucht een brandnetelmot die we in zijn rust hebben gestoord. Dit is ook een micromot, al doet hij qua grootte (3,5 cm) en vorm wat meer aan een dagvlinder denken. Ze zijn zwart-wit gevlekt met een gele beharing op het borststuk. Tussen hagen en wat ruigere begroeiing vind je de duizendbladvedermot. Dit zijn heel aparte vlinders. Hun lijf is smal en wat houtig, en ze hebben lage poten met sporen. De vleugels staan van

het lijf af waardoor een karakteristieke T-vorm ontstaat. Verder valt de franje aan de vleugels op. Een groot aantal soorten vedermotten is overdag te zien.

Spanners zijn motten met een slank lichaam en vrij grote vleugels die in rust uitgespreid blijven, waardoor ze veel op dagvlinders lijken. De rupsen lopen op een karakteristieke manier. Ze krommen en strekken het lichaam. Veel van deze rupsen lijken in rust erg op een takje. De meeste volwassen spanners kom je tegen wanneer ze uitrusten op een blad. Ze zijn nogal schuw, dus je hebt een beetje geluk als je ze ziet. Vaak ga ik op zoek naar deze motten door onder de bladeren te tikken of door de planten te beroeren. De algemeenste soort bij ons is de geoogde bandspanner. Vooral 's ochtends vroeg bij het opwarmen kun je hem goed bekijken. Soms zit hij op bladeren die een mozaïekziekte hebben, het patroon van de vleugel komt daar wat mee overeen, het lijkt wel of ze het er om doen maar het is een prachtige mimicry. Zo vindt je soms ook de grande spanner, deze is wit met een donkerbruine wat vlekkerige band. Hij heeft wat weg van vogelpoep. Het

is soms opvallend hoe motten wat de kleur en vorm betreft overeenkomen met patronen van een blad-
vlekziekte, vogelpoep, afgeval-
len kroonblaadjes. Ik heb me hierdoor
meer dan eens beet laten nemen
en een dor of ziek blad of afgeval-
len bloemblaadje op de foto gezet
in de veronderstelling dat dit een
mot was. Op boomstammen kun je
ook aardige soorten tegenkomen.
Zo vind je op berken als je geluk
hebt soms de berkenstippelspan-
ner, je oog moet er net op vallen
anders ga je er zo aan voorbij. Zeer
verrast was ik toen ik vorig jaar de
bruinbandspanner tegen kwam.
Deze spanner is met zijn opvallende
band zeer herkenbaar. Ze komen in

Nederland lokaal voor en vaak zit er
een grote afstand tussen de locaties.
De laatste groep motten die we te-
genkomen zijn de uilen. De meeste
soorten zijn tussen de 2,5 en 4,5 cm
groot. Ze zijn stevig gebouwd en
hebben relatief lange, vaak bruin-
achtige vleugels waarop vaak mooie
patronen waarneembaar zijn. Een
klein aantal zie je overdag.
De bekendste is de gammauil die
overdag vaak bloemen bezoekt. Op-
vallend is dat ze vaak blijven trillen
op de bloem. In rust houden ze de
vleugels dakpansgewijs omhoog.
Opvallend is de kuif op het borst-
stuk, iets verder naar achteren zitten
er nog twee kleintjes. De vleugels
hebben een grijsbruine kleur, vaak

met een paarsige tint. Het meest
opvallend is de y-vormige vlek op
het midden van de vleugel waaraan
ze haar naam ontleent. Ze kunnen
nogal van tint verschillen. Het is
een algemeen voorkomende trek-
vlinder uit het Middellandse Zee-
gebied en op zonnige dagen zie je
er tientallen foerageren. Zoals de
meeste motten zijn ze schuw. Als ze
zich verstoppen tussen afgeval-
len bladeren vind je ze zelden terug, zo
perfect is de camouflage.
Ik beschreef enkele van de motten
die in onze tuin voorkomen. Er zijn
er echter veel meer. Vaak kom je
ze bij toeval tegen, soms helpt het
tikken aan takken om ze wat op te
jagen, maar het blijft een verrassing
wat je vindt.

Zorg voor veel bloemen,
wees zuinig op je strooisel-
laag, laat wat graspollen
staan en wees niet te netjes
in de tuin, dan doe je me-
nig mot een groot plezier!

Op de website www.vlindernet.nl is veel informatie te
vinden, zowel over nacht- als dagvlinders, compleet
met foto's en verspreidingskaarten.